

УДК (321.011): [341.231.14+341.233]

**«ДИХОТОМІЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО
ПРИНЦИПУ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ
ТА ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ:
МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ»****«DICHOTOMY BETWEEN THE POLICY-LEGAL
PRINCIPLE OF THE STATE SOVEREIGNTY
AND THE HUMANITARIAN INTERVENTION:
INTERNATIONAL ASPECT»****Сичик К. Б.,**

кандидат політичних наук, старший викладач
кафедри філософії, політології і міжнародних
відносин, Центральнопольський державний
педагогічний університет імені В. Винниченка
(Кропивницький, Україна),
e-mail: Sychyk.Kateryna@gmail.com,
ORCID (<https://orcid.org/0000-0001-9295-5485>)

Sychyk K.,

Candidate of Political Sciences, Senior Lecturer
in the Department of Philosophy, Political Science
and International Relations, Central Ukrainian State
Pedagogical Vynnychenko University
(Ukraine, Kropivnitsky),
e-mail: Sychyk.Kateryna@gmail.com,
ORCID (<https://orcid.org/0000-0001-9295-5485>)

В статті здійснюється аналіз поняття гуманітарної інтервенції крізь призму розвитку міжнародних відносин та впливу ідеї прав людини на трансформацію концепту державного суверенітету. Дихотомічний характер взаємодії обумовлюється поєднанням загальної визначеної міжнародного політико-правового принципу державного суверенітету та стійким переконанням, що міжнародна спільнота не може лишатися осторонь, у випадку відвертого порушення прав людини. Розглядається проблема доцільності та допустимості втручання у внутрішні справи держави з гуманітарними цілями. Завдання реалізовані шляхом осмислення теоретичних даних, пов'язаних з поняттями «права людини», «державний суверенітет» та «гуманітарна інтервенція», аналізу міжнародних нормативно-правових актів, зокрема Загальної декларації прав людини 1948 року, Статуту ООН, рішень Міжнародного суду ООН тощо. Зроблено висновок, що гуманітарна інтервенція, яка застосовується з метою попередження масового порушення прав людини на території іноземної держави трансформується під впливом політичних амбіцій окремих держав, та нерідко перетворюються на знаряддя розподілу сфер впливу на міжнародній арені. У зв'язку з цим набуває актуальності уніфікація критеріїв застосування сили для попередження гуманітарної катастрофи, їх відповідність міжнародним нормам, зокрема принципам поваги державного суверенітету. Наголошується на запобіганні як найкращій формі захисту. Враховуючи вищезазначене, обґрунтовується необхідність комплексного вирішення проблеми шляхом об'єднання зусиль політологів та фахівців у галузі міжнародного права.

Ключові слова: міжнародні відносини, гуманітарна інтервенція, права людини, державний суверенітет, принцип невтручання, ООН, Міжнародний Суд ООН.

The article analyzes the concept of humanitarian intervention through the lens of international relations and the impact of the idea of human rights on the transformation of the concept of state sovereignty. The dichotomous nature of the reciprocal influence is due to the combination of the universally recognized international political-legal principle of state sovereignty and the firm belief that the international community cannot remain aloof in the event of a blatant violation of human rights. The problem of expediency and admissibility of interference in the internal affairs of the state with humanitarian purposes is considered. Tasks are realized by comprehending theoretical data related to the concepts of «human rights», «state sovereignty» and «humanitarian intervention», analysis of international normative legal acts, in particular the Universal Declaration of Human Rights in 1948, the UN Charter, decisions of the International Court of Justice, etc. It is concluded

that humanitarian intervention, which is used to prevent mass violations of human rights in the territory of a foreign country, is transformed under the influence of political ambitions of individual states, and often turn into instruments of division of spheres of influence in the international arena. In this regard, it is becoming more urgent to harmonize the criteria for the use of force to prevent a humanitarian catastrophe, and their compliance with international standards, in particular the principles of respect for state sovereignty. Prevention is emphasized as the best form of protection. In view of the above, the need for a comprehensive solution to the problem is substantiated by the combined efforts of political scientists and experts in the field of international law.

Keywords: international relations, humanitarian intervention, human rights, state sovereignty, principle of non-interference, UN, International Court of Justice.

Постановка проблеми. Поняття державного суверенітету є одним з ключових в політичній науці. Концепції територіальної винятковості і недоторканності верховної влади держави на його території, як основні елементи концепції суверенітету, були фундаментом розвитку міжнародного права і міжнародних відносин минулих століть. Разом з тим, в сучасних демократичних державах принцип верховенства прав людини, беззаперечно, є визначальним. Проте, з огляду на масові та систематичні порушення цих самих прав в різних кутках планети, виникає потреба у забезпеченні їх дотримання, почасти за ініціативи та участю інших держав та міжнародних організацій. Що, в свою чергу, актуалізує питання дотримання принципу державного суверенітету в контексті необхідного та виправданого втручання у внутрішні справи держави.

Таким чином, простежується кореляція між гуманітарною інтервенцією та концепцією обмеженого суверенітету, яка також передбачає можливість зовнішнього, в тому числі силового втручання у внутрішні справи держав під гаслами гуманітарної допомоги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Слід зазначити, що у зарубіжній політичній та правовій науці було опубліковано чимало праць, присвяченим питанням дотримання прав людини та суверенної рівності держав в контексті застосування гуманітарної інтервенції. Серед інших, слід відзначити особливий внесок у розроблення даної проблематики таких вчених, як Маріо Бетатті, Шарль де Вішер, Бернар Кушнер, Антуан Ружієр, Ів Сандос, Жорж Сцелле, Майкл Уолцер.

Водночас, в умовах трансформації та поглиблення міжнародних відносин формується нова політична та правова реальність, яку необхідно осмислити, тому дане питання потребує додаткового вивчення та аналізу.

Метою дослідження є з'ясування особливостей взаємодії гуманітарної інтервенції, як механізму дотримання морального імперативу захисту прав людини та міжнародного політико-правового принципу державного суверенітету, а також окреслення механізмів запобігання їх протиставлення.

Виклад основного матеріалу. В системі міжнародних відносин загалом, та міжнародного права зокрема, принцип невтручання давно визнаний. Він передбачає зобов'язання держав не втручатися у внутрішні і зовнішні справи іншої держави і в рівній мірі відноситься до будь-якої загрози тако-

го втручання [4]. Крім того, стаття 2 (частина 7) Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі – Статут) також забороняє Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) втручатися «... в питання, які по суті підпадають під внутрішню юрисдикцію держави, однак за виключенням здійснення заходів примусу, передбачених главою VII» [16].

Ще один аргумент на користь гуманітарної інтервенції випливає з невизначеності формулювання статті 2 (частина 4) Статуту, в якій йдеться: «усі держави-учасниці будуть утримуватися ... від застосування сили або її загрози проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави, або будь-яким іншим чином, несумісним з цілями Об'єднаних Націй» [16].

Окрім того, Міжнародний Суд ООН в своєму рішенні по справі «Нікарагуа проти США» зазначив, що це принцип, визнаний міжнародним звичаєм: «принцип невтручання передбачає право будь-якої суверенної держави здійснювати свої повноваження без зовнішнього втручання; і хоча приклади порушення принципу не є рідкістю, Суд вважає, що це є невід'ємною частиною міжнародного звичаєвого права» [10, с. 206]. Про існування принципу невтручання держав в *Juris Opinio*¹ свідчить усталена практика, в контексті якої зазначений принцип представлений як похідний від принципу суверенної рівності держав.

Міжнародний Суд ООН визначає два елементи принципу невтручання: «одним із них є заборона втручання, якщо воно стосується питань, в яких принцип державного суверенітету дозволяє кожному з них приймати рішення вільно та самостійно (наприклад вибір політичного, економічного, соціального чи культурного вектору розвитку та здійснення зовнішньої політики). Неправомірним є втручання, що набуває форм примусових засобів, таких як сила, пряма або опосередкована форма підтримки підривної діяльності в іноземній державі» [10, с. 205].

Саме тому принцип державного суверенітету є однією з фундаментальних підвалин принципу невтручання. Разом з тим, суверенітет також передбачає певні обов'язки, зокрема захист народу держави, таким чином навіть «найзапекліші прихильники державного суверенітету визнають, що державний суверенітет не означає необмежену владу по відношенню до свого народу» [3, пункт 1.35].

Поділяючи цю думку, 7-й Генеральний секретар ООН Кофі Аннан у вересні 1999 року заявив, «що суверенітет може бути порушений гуманітарною інтервенцією в разі масових порушень прав людини» [8].

Окрім того, статтею 13 (частина 1) Статуту визначено такі цілі організації, як підтримання міжнародного миру і безпеки, а також досягнення міжнародного співробітництва «в поширенні і заохоченні поваги до прав людини і фундаментальних свобод для всіх незалежно від расової, статевої, мовної чи релігійної ознаки» [16]. Враховуючи, що

Преамбула Загальної декларації прав людини 1948 року (далі - Загальна декларація прав людини) проголошує «визнання гідності, що притаманна всім представникам людства, а також їх рівних та невідчужуваних прав як основи для свободи, справедливості і миру в усьому світі» [6], то набуває популярності і таке трактування: гуманітарні інтервенції без санкції Ради Безпеки ООН можливі в тих випадках, коли остання не може реалізувати свою мету - захист прав людини.

Порушення принципу поваги до суверенітету іноземних держав під егідою захисту пригнобленого населення має довгу історію. Однак підписання у 1919 році Версальського договору року знаменує собою початок системи захисту меншин в Європі, яка характеризується захистом прав представників етнічних, мовних та релігійних меншин, захистом прав трудящих, визнанням біженців і створенням міжнародної системи кримінального правосуддя для припинення військових злочинів. Крім того, після Першої світової війни було ратифіковано кілька договорів, які передбачають захист меншин в Східній Європі, важливість цих договорів полягає насамперед у створенні механізму захисту представників меншин Лігою Націй. Хоча цей режим був нетривалим, проте він створює прецедент для положень Статуту, Загальної декларації прав людини і двох пактів, що становлять Міжнародну Хартію про права людини.

У 1987 році в працях Маріо Бетатті² та Бернара Кушнера³ з'являється вислів «право на втручання», який вони протиставили «архаїчній теорії державного суверенітету, сакралізованій для захисту масових вбивств» [1]. У випадках, коли втручання дає змогу не померти та врятуватися, що є природним правом кожної людини, гуманітарна допомога постає як право, так і обов'язок [7].

Таким чином, наявна суперечність двох принципів: обов'язку втрутитися з метою захисту основних прав людини та поваги принципу невтручання, що є похідним від принципів державного суверенітету та суверенної рівності держав. Подібну дилему сформулював Кофі Аннан у своєму звіті про тисячоліття Генеральної Асамблеї: «чи дійсно гуманітарна інтервенція є неприйнятним порушенням суверенітету, перед обличчям кричущих, масових та систематичних порушень прав людини, що суперечать усім принципам, на яких побудоване наше існування як людей?» [3, с. 5].

Отже, для багатьох, множинність втручань після закінчення холодної війни є свідченням усвідомлення їх виправданості, яке остаточно проявилось на міжнародному рівні, тоді як для інших - це питання явища, що загрожує міжнародному порядку, заснованому на суверенітеті держав та недоторканності їх території.

Міжнародний Суд ООН у своєму рішенні від 14 лютого 2002 року «Про міжнародний ордер на

¹ Положення про *Opinio Juris* закріплено в Статуті Міжнародного суду ООН: «Міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної як правова норма» (підпункт "в" пункт 1 стаття 38 Глава II).

² Професор міжнародного публічного права Паризького університету.

³ Французький політичний діяч, один із засновників «Лікарів без кордонів».

арешт, виданий бельгійським судом щодо міністра закордонних справ Демократичної Республіки Конго» визнав, згідно правил міжнародного звичаєвого права, право на юрисдикційний імунітет міністра зовнішніх справ при виконанні службових обов'язків. На думку багатьох, цей імунітет існує, незважаючи на безліч міжнародних конвенцій, які покладають на держави право та обов'язок здійснювати свою національну юрисдикцію з метою запобігання та покарання тяжких злочинів. На думку Міжнародного Суду, ці конвенції не впливають на звичаєве законодавство, що дає імунітет міністрам закордонних справ під час їх службових повноважень, оскільки імунітет покликаний дати можливість державам здійснювати міжнародні зносини¹ [11, с. 232-238].

З іншого боку, в окремії думці суддя Ван ден Вінгарт чітко вказує на протиріччя між повагою до класичних атрибутів суверенітету та необхідністю посилення захисту прав, дотримуючись нового принципу загальної юрисдикції, з тим, щоб особи, які підозрюються у військових злочинах та злочинах проти людства не змогли знайти притулку. Він висловлює занепокоєння з того приводу, що Міжнародний суд ООН не обґрунтував своє рішення цим принципом.

Йдеться про те, до чого змушує або що дозволяє міжнародне право державам, у якості «агентів» міжнародної спільноти, коли вони стикаються з заявами жертв таких злочинів, враховуючи той факт, що [міжнародний] кримінальний суд буде не в змозі розглядати всі міжнародні злочини. Маємо справу з врівноваженістю двох дихотомічних інтересів у міжнародному кримінальному праві: необхідності міжнародної відповідальності за такі злочини, як катування, тероризм, військові злочини та злочини проти людства та принципу суверенної рівності держав, що передбачає систему імунітетів [11, с. 242-245].

У відповідь на аргументи зловживання або хаосу, які можуть бути наслідком неправомірного судового переслідування, суддя стверджує, що цей аргумент не був представлений на засіданні, оскільки таке твердження є необґрунтованим. На жаль, суддя не скориствовав цієї можливості, щоб обґрунтувати свою позицію щодо слабкості аргументів, заснованих на стабільності та порядку в «міждержавних» відносинах. Суддя Ван ден Вінгарт уникає заглиблення до цього аспекту, оскільки Міжнародний суд ООН не має можливості попереджати такі зловживання.

Окрім того, не існує точного визначення поняття «право на втручання», іноді його визначають досить суперечливо, протиставляючи обмежувальний

і жорсткій концепції суверенітету держав. За словами Маріо Беттаті, поняття «право на втручання» піддається критиці через певну суб'єктивність, яка, однак, пом'якшується, коли до нього додається кваліфікатор «гуманітарний»: «щодо виразу «право на втручання», то без подальшої точності воно не має юридичного змісту. Воно набуває його лише в тому випадку, якщо супроводжується прикметником «гуманітарний». Останній, враховуючи відтінок, який він додає втручанням, позбавляє його протиправності, з якою воно повсюдно пов'язане» [2, с. 539].

Також, не викликає сумнівів, що термін «право гуманітарної збройної інтервенції» має певне негативне забарвлення, у зв'язку з чим і стало предметом багатьох дискусій. Ів Сандос², зазначив, що: «термін «право на втручання» протягом багатьох років переслідує гуманітарну діяльність. Однак це досить дивно, оскільки поєднує в собі два антиномічні поняття: буквально «право на втручання» означає право робити те, що не дозволяється робити. Однак, будь-хто зможе знайти в понятті «стан необхідності» виправдання винятковій ситуації, коли закон допускає порушення власних норм» [17].

Термін «гуманітарна інтервенція» тим часом залишається предметом суперечок: тих, хто вживає цей вираз, звинувачують у використанні евфемізму для приховання справжньої природи операції, адже мілітаризація терміну «гуманітарний» – є недопустимою, незалежно від мотивації тих, хто здійснює втручання.

Більш широка еволюція дискурсу та реконцептуалізація проблем створили передумови появи концепції «відповідальності за захист», і це не просто нове найменування того ж явища, це новий підхід до проблеми.

Відповідно до міжнародного публічного права, держави зобов'язані реагувати на порушення основних прав людини. Наприклад, стаття 1 Статуту передбачає, що держави повинні здійснювати міжнародну співпрацю шляхом вирішення міжнародних гуманітарних проблем, а також шляхом розвитку та сприяння повазі до фундаментальних прав і свобод людини. Стаття 55 Статуту передбачає, що ООН повинна сприяти загальному та ефективному дотриманню цих прав і свобод [16]. Після завершення Другої світової війни була розроблена нова система для запобігання війни, вирішення конфліктів та побудови нового світу співробітництва та миру, заснованого на повазі до прав людини.

Разом з тим, ще більш переконливою, є стаття 1 Женевських конвенцій 1949 року (далі – Женевські конвенції), яка передбачає, що держави-учасниці зобов'язуються дотримуватися конвенцій та забезпечувати їх дотримання за будь-яких обставин. Окрім вжиття необхідних заходів для виконання своїх міжнародних зобов'язань, держави також повинні забезпечити, щоб інші договірні сторони поважали їх власні [9].

¹ Суд подбав про те, щоб питання національної юрисдикції не було тотожним питанням про недоторканність. Імунітет міністрів закордонних справ під час виконання службових обов'язків не означає безкарність; імунітет обмежений. Зокрема, ним можна знехтувати, якщо на міністра поданий позов до судів його країни, якщо держава відмовляється від імунітету, міністр не наділений імунітетом після закінчення терміну своїх повноважень або якщо міністр постав перед міжнародним трибуналом з необхідною юрисдикцією.

² Директор міжнародного права та комунікацій Міжнародного комітету Червоного Хреста.

Враховуючи цілі та мотиви, гуманітарна інтервенція в тому вигляді, в якому вона застосовувалася до Першої світової війни, могла суперечити суверенітету тому що вона передбачала «тиск одного або декількох іноземних урядів на інший уряд, щоб він змінив свою поведінку по відношенню до своїх підданих» [18, с. 50].

За відсутності традиційних інструментів теорія гуманітарної інтервенції базувалася на передумові існування «правила імперативу, загального права, обов'язкового для всіх держав, а також для всіх осіб, яке є вищим за національні закони, а також міжнародних конвенцій та становлять загальне право людства» [15, с. 478-479]. Як наслідок, контроль над «внутрішнім суверенітетом» стає легітимним, оскільки він здійснюється від імені цього обов'язкового «права людини» [15, с. 487].

Таким чином, заснована на «теорії прав людини і функцій влади» [15, с. 489], теорія гуманітарної інтервенції сповідує, що «уряд, який не виконує свої функції, ігноруючи інтереси своїх громадян, робить те, що можна називати відходом від суверенітету: його рішення більше не викликають повагу третіх сторін, тому що ... свавільні дії не є актами суверенітету» [12, с. 495-496].

Таке уявлення про те, що державний суверенітет зникає і поступається вимогам людства і повазі «фундаментального і невід'ємного характеру деяких прерогатив, притаманних людській природі» [12, с. 401], стає вирішальним компонентом гуманітарної інтервенції¹ [19, с. 53].

Що, власне, знайшло вираження в Статуті, де, з одного боку проголошується принцип суверенітету, який передбачає, що кожна держава володіє правом на суверенітет, тобто на недоторканність її кордонів, захист міжнародною спільнотою, у випадку агресії зі сторони іншої держави, і найголовніше – на здійснення самостійної внутрішньої політики.

З іншого боку, в Статуті зафіксований принцип дотримання прав людини, який передбачає, зокрема, недопустимість здійснення політики геноциду тощо. Таким чином, виникає певна колізія: повага до державного суверенітету сприяє стабільності, але вона ж «підриває» основи ідеї прав людини.

Насправді, на думку професора Шарля де Вішера, повноваження держав-членів ООН щодо включення і гарантій основних прав їх громадян у внутрішній порядок не має абсолютний характер, а «визначається Місією ООН з підтримання миру і в деякому сенсі нагадує про одну з основ гуманітарного втручання» [20, с. 158], таким чином, щоб грубе і систематичне порушення прав виправдовувало застосування примусових заходів за винятком території, що охороняється, зазначеної в статті 2 (пункт 7) Статуту [20, с. 158-159].

Слід визнати, що під егідою Статуту дихотомія між суверенітетом і гуманітарною інтервенцією є

досить неоднозначною та складною для вирішення, незважаючи на дещо спрощений аналіз професора де Вішера, який, тим не менш, є актуальним, оскільки принцип взаємної поваги суверенітету держав і підтвердження їх рівності проявляється у принципі невтручання у внутрішні справи держави. Однак не тільки цей набір норм, прямо вказаних у статті 2 (пунктах 1 і 4) Статуту [16], але, перш за все, заборона втручання у внутрішні справи держави, у будь-якій формі, зокрема шляхом застосування сили і будь-якого посягання на її суверенітет, що були предметом низки роз'яснень у формі резолюцій Генеральної Асамблеї ООН [13].

Однак, у своїх резолюціях 1988 і 1990 рр. [14], Генеральна Асамблея ООН, схоже, хотіла пом'якшити, звичайно в специфічному контексті, абсолютний характер державного суверенітету: дійсно, незважаючи на визнання суверенітету держав з одного боку, з іншого - якщо держави не приймають на себе пріоритетну роль в ініціюванні, організації, координації і здійсненні гуманітарної допомоги в межах їх відповідних територій, передача може або повинна бути здійснена міжнародному органу, уповноваженому для цієї мети, оскільки згадані резолюції присвячені принципу вільного доступу до жертв в надзвичайних ситуаціях.

Проте, примат концепції людства, який спочатку лежав в основі гуманітарної інтервенції, поки що недосяжний². Аналогічним чином, законність застосування збройної сили в гуманітарних цілях й надалі викликає застереження [5, с. 137-139], навіть незважаючи на те, що Міжнародний суд ООН у справі «Щодо військових і воєнізованих дій в Нікарагуа» визнав, відразу після закріплення принципу невтручання, що припускає право на втручання, «у якості безпрецедентного винятку, якщо його поділяють інші держави, що, як правило, модифікує звичаєве міжнародне право», про що йшлося вище.

Привертає увагу той факт, що врегулювання ситуації в Іраці Радою Безпеки ООН ґрунтувалося на статті 2 (пункт 7) Статуту, навіть незважаючи на те, що уряд Іраку був безпосередньо причетний до цього; в той час як домовленості, щодо колишньої Югославії та Сомалі, базувалися на главі VII Статуту, не враховуючи той факт, що в цих двох конфліктних ситуаціях відсутня явно виражена криміналізована державна влада. Можна припустити, що причина полягає в результатах дебатов, а саме в тому, що іракський контекст вимагав від Ради Безпеки ООН поваги до суверенітету та територіальної цілісності Іраку, що характеризує двоїстість стандартів, яка закріплена в статті 2 (пункт 7) Статуту.

З іншого боку, і конфлікт у Югославії, і сомалійський конфлікт відзначаються перенасиченням збройних формувань, відсторонених від влади державних органів, які не зв'язані Женевськими конвенціями та їх Додатковими протоколами; отже,

¹ Автор пише: «Гуманітарна інтервенція може бути визначена як опора на силу для виправданої мети захисту мешканців іншої держави, яка є настільки свавільною і наполегливою, що перевищує межі тієї повноваження, в межах якої суверен повинен діяти з розумом і справедливостю».

² Автор нагадує (с. 132-133), що початковий проект резолюції 41/131 був змінений, з тим щоб виключити пункт Преамбули, який міг би поставити права людини вище за суверенітет.

Рада Безпеки ООН, незважаючи на ці внутрішньо-державні протистояння, не була збентежена проблемами поваги до державного суверенітету¹, але, перш за все, вона мусила покладатися на головний важіль втручання – Главу VII Статуту, з тим, щоб змусити неурядові сторони конфлікту дотримуватися основних стандартів міжнародного гуманітарного права.

Більше того, оскільки проблема недотримання суверенітету держави відкидається на користь примату концепції людства, питання втручання у внутрішній правовий порядок втрачає гостроту, оскільки мета гуманітарної інтервенції полягає у забезпеченні дотримання фундаментальних норм, які визнаються вищими за всіх інших та імперативними, саме тому, що вони набувають гуманітарного характеру. У цьому розумінні зміни конституційного та адміністративного порядку постають і як засіб, і як мета досягнення цього завдання.

Актуальними в даному контексті є погляди Майкла Уолцера², який сповідує ідею гуманітарного втручання окремої держави. Його позицію можна окреслити гаслом «Хто може, той повинен»³. На відміну від багатьох, М. Уолцер категорично відкидає інтервенції, спрямовані на встановлення більш пріоритетних політичних режимів і придушення авторитарних тенденцій. Автор вважає, що боротьба з такими режимами зсередини, зокрема фінансування та активна підтримка інститутів громадянського суспільства, є найбільш ефективною, на противагу збройній інтервенції ззовні, що з великою ймовірністю «підігріватиме» націоналістичні почуття в країні і спровокує тривале протистояння з ще більшими жертвами, ніж раніше. На думку М. Уолцера, іноземні політики і солдати можуть неправильно оцінити ситуацію, недооцінити необхідність для її зміни сили або стимулювати «патріотичну» реакцію на захист жорсткої політики або деспотичну практику. Таким чином, автор підводить до думки, що, у разі застосування інтервенції, повинно бути регламентоване не тільки коло учасників, але і комплекс завдань [21].

Висновки. Таким чином, буде справедливо відзначити, що будь-яка інтервенція, тим більше озброєна, означає фундаментальне втручання у внутрішні справи іншої держави, що само собою суперечить основним принципам чинного міжнародного права про суверенітет. Враховуючи, що встановлювати свої порядки в іншій країні через

загибель людей – це злочин, в сучасному світі необхідно проведення іншої політики, де переговорний процес на основі співробітництва і взаємної підтримки в процесі виживання стане єдиним шляхом, що здатен забезпечити спокійний і мирний розвиток людства.

Саме тому координатори з гуманітарних питань, групи гуманітарних дій по країнам повинні розробляти і реалізовувати комплексні стратегії захисту для пом'якшення ризиків і запобігання регулярних порушень прав людини в контексті міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право повинно чітко визначати відповідні ролі та обов'язки гуманітарних суб'єктів в досягненні цілей захисту; знаходити та використовувати всі можливі інструменти для ефективного захисту всіх тих, хто постраждав від гуманітарних криз; визначити роль та внесок інших учасників, таких як місії з підтримання миру, політичні місії і учасники процесу розвитку, в досягнення цілей захисту та розробці стійких рішень. Також необхідно регулярно переглядати ці стратегії з метою відображення мінливих обставин, пріоритетів і потреб і мобілізації достатніх ресурсів для їх реалізації. Враховуючи вищезазначене, ООН варто спрямовувати свою діяльність на налагодження взаємодії з регіональними інтеграційними безпековими організаціями.

Окрім того, у всіх заходах, що вживаються необхідно приділяти особливу увагу задоволенню очікувань населення, що постраждало, прагнучи дізнатися, зрозуміти і підтримати прийняті заходи по захисту. Всі групи населення повинні бути залучені до рішень та дій, що безпосередньо впливають на їх благополуччя. Для цього необхідно підкреслити важливу роль громадянського суспільства на національному та місцевому рівнях щодо захисту тієї категорії населення, що вже постраждала або перебуває у загрозовій ситуації.

Список використаних джерел

1. Bettati M. Le Droit d'ingérence. Mutation de l'ordre international, Odile Jacob, Paris, 1996, 432 p.
2. Bettati M. Un droit d'ingérence? R.G.D.I.P., 1991, 644 p.
3. Відповідальність щодо захисту: доповідь / Міжнародна комісія з питань втручання та державного суверенітету, Оттава, Міжнародний центр досліджень розвитку, 2001.
4. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй: міжнародний документ від 24.10.1970 №995_569 / Організація об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (дата звернення 02.04.2020)
5. Domestic-Met M.-J., Aspects juridiques récents de l'assistance humanitaire, XXXV: A.F.D.I. 1989, P.117-148
6. Загальна декларація прав людини: міжнародний документ від 10.12.1948 №995_015 / Організація об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 05.04.2020)
7. Kervarec G. L'intervention d'humanité dans le cadre des limites au principe de non-intervention, Thémis, Université de Montréal, Faculté de droit, Centre de recherche en droit public, mars 2000. URL: <http://www.lexum.umontreal.ca/themis/98vol32n1/kervarec.html> (date d'appel 28.03.2020)

¹ Створення СООН (Охоронних Сил Організації Об'єднаних Націй) було реалізовано за згодою уряду Югославії (Сербії та Чорногорії) і влади Хорватії. Див. S/RES/743 (1992) від 21 лютого 1992 року «Чергова доповідь Генерального секретаря по виконанню резолюції 721 (1991) Ради Безпеки (S/23592 и Add.1) [Югославія]». Щодо Сомалі, то державні структури були зруйновані, і жодне з озброєних угруповань не було сформоване урядовою владою, тимчасовий уряд Сомалі був результатом Національної конференції примирення, що відбулася в липні 1991 року за регіональної ініціативи, спонсорованої Джибуті; Див.: Доповідь Генерального секретаря ООН, S/23693 від 11 березня 1992 р., пункт 43.

² Професор Інституту сучасних досліджень Принстонського університету.

³ «Who can, should».

8. Luttwak E. Kofi's Rule. The National Interest. Winter 1999/2000, № 58, P. 57–62.
9. Женевські конвенції про поводження з військовополоненими: міжнародний документ від 12 серпня 1949 № 995_153 / Організація об'єднаних націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_153 (дата звернення 15.04.2020).
10. Про військові та воєнізовані дії на території Нікарагуа (Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки): рішення від 27.06.1986 / Міжнародний суд ООН, 286с. URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1948-1991-ru.pdf> (дата звернення 05.04.2020).
11. Про ордер на арешт виданий 11 квітня 2000 року (Демократична Республіка Конго проти Бельгії): рішення від 14.02.2002 / Міжнародний суд ООН, 306 с. URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1997-2002-ru.pdf> (дата звернення 25.03.2020).
12. Perez-Vera E. La protection d'humanité en droit international: R.G.D.I.P., 1969, 521 p.
13. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН: A/RES/290(IV) від 1 грудня 1949 року «Базові елементи миру»; A/RES/380(V) «Мир в дії» та A/RES/381 (V) від 17 листопада 1950 року «Засудження пропаганди проти миру»; A/RES/2131(XX) від 21 грудня 1965 року «Декларація про недопустимість втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності та суверенітету»; A/RES/2625 (XXV) від 24 жовтня 1970 року «Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до статуту ООН», URL: <https://www.un.org/ru/sections/documents/general-assembly-resolutions/index.html>.
14. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН: A/RES/43/131 від 8 грудня 1988 року «Гуманітарна допомога жертвам стихійних лих і подібних надзвичайних ситуацій» та A/RES/45/100 від 14.12.1990 «Гуманітарна допомога жертвам стихійних лих і подібних надзвичайних ситуацій», URL: <https://www.un.org/ru/sections/documents/general-assembly-resolutions/index.html>.
15. Rougier A. La théorie de l'intervention d'humanité, XVII: R.G.D.I.P., 1910, 639 p.
16. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду: міжнародний документ від 26.06.1945 №995_010 / Організація об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення 08.04.2020).
17. Sandoz Y. Existe-t-il un droit d'ingérence médiatique? Colloque l'ONU et les journalistes organisé par l'Association française pour les Nations Unies, Paris, 16 octobre 1999. URL: <http://www.icrc.org/ihrcfre.nsf/a311dd822130b194c125670600391e90/56add04dd4e2bac1412568a30046c2ab?OpenDocument> (date d'appel 28.03.2020).
18. Scelle G. Précis de Droit des Gens; Deuxième Partie, Librairie du Recueil Sirey, 1934, 211 p.
19. Stowell E. Intervention in International Law, John Byrne, Co, Washington D.C., 1921, 416 p.
20. De Visscher C. Théories et réalités en droit international public, Pedone, Quatrième édition, 1970, 495 p.
21. Walzer M. The Argument about Humanitarian Intervention, Polylog: Forum for Intercultural Philosophy, 2004. URL: <https://www.dissentmagazine.org/> (date of the application 2.04.2020).
- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569 (data zvernennia 02.04.2020).
5. Domestic-Met M.-J., Aspects juridiques récents de l'assistance humanitaire, XXXV: A.F.D.I.1989, P.117-148.
6. Zahalna deklaratsiia prav liudyny: mizhnarodnyi dokument vid 10.12.1948 №995_015 / Orhanizatsiia obiednanykh Natsii. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (data zvernennia 05.04.2020).
7. Kervarec G. L'intervention d'humanité dans le cadre des limites au principe de non-intervention, Thémis, Université de Montréal, Faculté de droit, Centre de recherche en droit public, mars 2000. URL: <http://www.lexum.umontreal.ca/themis/98vol32n1/kervarec.html> (date d'appel 28.03.2020).
8. Luttwak E. Kofi's Rule. The National Interest. Winter 1999/2000, № 58, P. 57–62.
9. Zhenevski konventsii pro povodzhennia z viiskovopolonennyi: mizhnarodnyi dokument vid 12 serpnia 1949 № 995_153 / Orhanizatsiia obiednanykh natsii. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_153 (data zvernennia 15.04.2020).
10. Pro viiskovi ta voienizovani dii na terytorii Nikarahua (Nikarahua proty Spoluchenykh Shtativ Ameriky): rishennia vid 27.06.1986 / Mizhnarodnyi sud OON, 286s. URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1948-1991-ru.pdf> (data zvernennia 05.04.2020).
11. Pro order na aresht vydanyi 11 kvitnia 2000 roku (Demokratychna Respublika Konho proty Belhii): rishennia vid 14.02.2002 / Mizhnarodnyi sud OON, 306 s. URL: <https://www.icj-cij.org/files/summaries/summaries-1997-2002-ru.pdf> (data zvernennia 25.03.2020).
12. Perez-Vera E. La protection d'humanité en droit international: R.G.D.I.P., 1969, 521 p.
13. Rezoliutsii Heneralnoi Asamblei OON: A/RES/290(IV) vid 1 hrudnia 1949 roku «Bazovi elementy myru»; A/RES/380(V) «Myr v dii» ta A/RES/381 (V) vid 17 lystopada 1950 roku «Zasudzhennia propahandy proty myru»; A/RES/2131(XX) vid 21 hrudnia 1965 roku «Deklaratsiia pro nedopustymist vtruchannia u vnutrishni spravy derzhav, pro zakhyt ykh nezalezhnosti ta suverenitetu»; A/RES/2625 (XXV) vid 24 zhovtnia 1970 roku «Deklaratsiia pro pryntsyipy mizhnarodnoho prava, shcho stosuuiatsia druzhnykh vidnosyn ta spivrobitnytstva mizh derzhavamy vidpovidno do statutu OON», URL: <https://www.un.org/ru/sections/documents/general-assembly-resolutions/index.html>.
14. Rezoliutsii Heneralnoi Asamblei OON: A/RES/43/131 vid 8 hrudnia 1988 roku «Humanitarna dopomoha zhertvam stykhiinykh lykh i podobnykh nadzvychainykh sytuatsii» ta A/RES/45/100 vid 14.12.1990 «Humanitarna dopomoha zhertvam stykhiinykh lykh i podobnykh nadzvychainykh sytuatsii», URL: <https://www.un.org/ru/sections/documents/general-assembly-resolutions/index.html>.
15. Rougier A. La théorie de l'intervention d'humanité, XVII: R.G.D.I.P., 1910, 639 p.
16. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i Statut Mizhnarodnoho Sudu: mizhnarodnyi dokument vid 26.06.1945 №995_010 / Orhanizatsiia obiednanykh Natsii. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (data zvernennia 08.04.2020).
17. Sandoz Y. Existe-t-il un droit d'ingérence médiatique?, Colloque l'ONU et les journalistes organisé par l'Association française pour les Nations Unies, Paris, 16 octobre 1999. URL: <http://www.icrc.org/ihrcfre.nsf/a311dd822130b194c125670600391e90/56add04dd4e2bac1412568a30046c2ab?OpenDocument> (date d'appel 28.03.2020).
18. Scelle G. Précis de Droit des Gens; Deuxième Partie, Librairie du Recueil Sirey, 1934, 211 p.
19. Stowell E. Intervention in International Law, John Byrne, Co, Washington D.C., 1921, 416 p.
20. De Visscher C. Théories et réalités en droit international public, Pedone, Quatrième édition, 1970, 495 p.
21. Walzer M. The Argument about Humanitarian Intervention, Polylog: Forum for Intercultural Philosophy, 2004. URL: <https://www.dissentmagazine.org/> (date of the application 2.04.2020).

References

1. Bettati M. Le Droit d'ingérence. Mutation de l'ordre international, Odile Jacob, Paris, 1996, 432 p.
2. Bettati M. Un droit d'ingérence?: R.G.D.I.P., 1991, 644 p.
3. Vidpovidalnist shchodo zakhystu: dopovid / Mizhnarodna komisiiia z pytan vtruchannia ta derzhavnoho suverenitetu, Ottava, Mizhnarodnyi tsentr doslidzhen rozvytku, 2001.
4. Deklaratsiia pro pryntsyipy mizhnarodnoho prava, shcho stosuuiatsia druzhnykh vidnosyn ta spivrobitnytstva mizh derzhavamy vidpovidno do Statutu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii: mizhnarodnyi dokument vid 24.10.1970 №995_569 / Orhanizatsiia obiednanykh Natsii.